

## BIBLIOGRAFIA VALLMOLLENCA, IV

*Per Antoni Gavaldà i Torrents*

**Paraules clau:** Bibliografia. Catàleg. Municipi. Vallmoll. L'Alt Camp.

**Abstract.** This work is based on a critical, commented and systematic compilation of the publications which, widely or in a reduced quotation, mention the name of the village of Vallmoll. The referencies include localization of material and pages where it is found, and they are classified according to their theme: A, "Monographs and other local studies"; B "Books and articles written by inhabitants of Vallmoll"; C "General bibliography", which is subdivided into "General aspects", "Physical environment and territorial district", "Human medium", Agriculture, industry and economic sectors", "Art", "Festivals and Customs", "Religion and religious" and "Global history".

**Resum.** El treball està basat en una recopilació sistemàtica comentada i crítica de les publicacions que han aparegut en qualsevol vessant de l'àmbit de la recerca i que citen el nom de la vila de Vallmoll, en bona part o en cita reduïda. Les referències inclouen localització del material i pàgines on es troba, i es presenten classificades en blocs temàtics: A, "Monografies i altres treballs locals"; B, "Llibres i articles escrits per vallmollencs"; C, "Bibliografia general", subdividida en "Aspectes generals", "Medi físic i demarcació territorial", "Medi humà i poblacional", "Agricultura, indústria i sectors econòmics", "Art", "Festes i Costums", "Religió i religiosos" i "Història global".

### **Introducció.**

La bibliografia vallmollenca IV és continuació de la publicada a la revista comarcal que teniu a les mans, amb el número I (Quaderns de Vilaniu, 5, maig 1984, pàgs. 157-205), número II (Quaderns de Vilaniu, 9, maig 1986, pàgs. 29-53) i número III (Quaderns de Vilaniu, 19, maig 1991, pàgs. 71-91)

Els paràmetres de treball són vigents els explicitats al treball núm. 1, amb les modificacions que s'hi incorporaren al número 2. A partir del número 3 la relació de fitxes s'ha limitat, volgutament, a cinquanta, a diferència dels treballs I i II que sumats assoleixen la xifra de 325. Conseqüentment, per a qualsevol referència relacionada amb el treball us caldrà també llegir les anotacions ressenyades als treballs precedents.

### A.- Monografies i altres treballs locals.

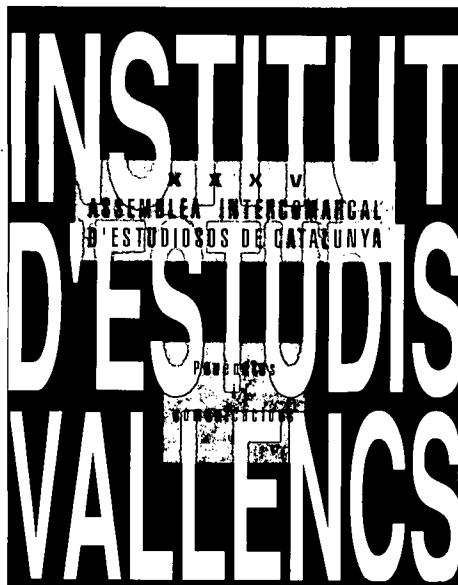
376. DE QUEROL, Borja: *L'inventari de béns al temps que morí mossèn Berenguer de Montpalau, baró de Vallmoll (1479)*, a XXXV Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos de Catalunya. *Ponències i comunicacions I*. Ed. Institut d'Estudis Vallencs. Valls, 1989. 416 pàgs. (pàgs. 321-328)

Loc. sencer (BIEV)

Valuós treball sobre l'inventari del baró de Vallmoll, el 1479, com a conseqüència de la seva mort. A través de la requesta podem situar-nos plenament en la qualitat i nivell de vida d'un membre de l'alta noblesa catalana de la segona meitat del s. XV. Les pertinències que hi consten, molt variades, permetrien reconstruir fil per randa l'interior del castell de Vallmoll en cas que s'hi produís un necessari, però hipotètic, apuntalament abans que caigui definitivament del tot.

Hi consten els metalls de valor - la plata i el coure-, mobiliari, vànoves, catifes, cortines, coixins, pal·lis, teixits de llana, tapissos i un rellotge. També hi surten relacionats els béns mobles de la capella, així com els animals -bàsicament mules-, cabres i rossins. En l'apartat dels esclaus en surten citats tres - dues dones i un home-, i finalment les armes, classificades per l'autor del treball, entre les de caire ofensiu i les defensives, aspecte que li fa afirmar que el senyor de Vallmoll fins i tot devia tenir un petit exèrcit.

El treball es complementa amb la transcripció de l'inventari de béns i un vocabulari del referit inventari per les paraules poc usuals.



Els tres volums publicats de l'Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos celebrada a Valls i Vila-rodona són una font bàsica de consulta de temes sobre la vila de Vallmoll i altres poblacions del Camp. Els treballs de Borja de Querol, Ester Fabra i Antoni Grau en són una mostra.

377. FABRA I SALVAT, M. Ester: *El castell de Vallmoll. Història i arquitectura*, a XXXV Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos de Catalunya. *Ponències i comunicacions I*. Ed. Institut d'Estudis Vallencs. Valls, 1989. 416 pàgs. (pàgs. 353-366)

Loc. sencer (BIEV)

Bon treball d'E. Fabra per intentar situar unes bases més fidedignes sobre el castell de Vallmoll. Inicialment perfila una senzilla però entenedora evolució històrica de la vila a l'empar de documentació ja treballada anteriorment per d'altres autors. Posteriorment, sobre unes hipòtesis força

assumibles explica que durant el període de la comanda hospitalera, aquests s'allunyessin vers Puigpelat, ja que la comanda de Selma hi era més a prop. Més endavant cerca explicacions sobre els límits de la parròquia i de la baronia, amb acotacions del tot vàlides. En el punt de les muralles afirma que es van bastir a les primeries del s. XIII i que es referen en diverses ocasions, per co-

mençar a ser demolides a finals del s. XVIII i sobretot durant el s. XIX per eixamplar noves vies. Un apartat bastant discutible, per agosarat i per ara no demostrable, el presenta quan diu d'una suposada primera església al costat del castell.

La part més important del treball és sobre el castell. S'hi descriu, a partir de les restes actuals, la majoria de les estances de



El 1991, coincidint amb el canvi d'Ajuntament de Convergència a mans del Partit dels Socialistes de Catalunya i dels Independents de Vallmoll-UNIC, aquests darrers han iniciat unes obres al castell per evitar-ne el deteriorament total. L'obra més visible, en una primera fase, ha estat descarnar el talús per enlairar-ne la figura.

la fàbrica, amb argumentacions prou clares de com era el castell senyorial, les habitacions, les quadres, la façana postissa, i molts altres detalls que configuren, en conjunt, una bona mostra de concreció simulativa del castell de Vallmoll, ahir majestuós i altiu, i avui abandonat de la mà de Déu i dels homes.

378. GAVALDÀ I TORRENTS, Antoni: *Entrevista al sr. Pere Olivé, President de la Cooperativa Agrícola de Vallmoll, a Cooperació Catalana*. Edita Fundació Roca i Galés. Núm. 109. Barcelona, febrer del 1990. 20 pàgs. (pàgs. 10-11).

Loc. sencer. (BIEV)

Amb motiu de la represa efectuada per la Cooperativa de Vallmoll després d'una crisi ferotge que convulsionà tots els estaments de la població es realitzà l'entrevista ressenyada al president de l'entitat, el qual en coordinació amb un seguit de persones van fer possible superar la fallida econòmica.

379. GAVALDÀ I TORRENTS, Antoni: *Ressenya històrica sobre la Cooperativa Agrícola de Vallmoll (1896-1990)*, a *Cooperació Catalana*. Edita Fundació Roca i Galés. Núm. 109. Barcelona, febrer del 1990. 20 pàgs. (pàgs. 12-15). Publicat íntegrament també a *Les nostres cooperatives: Cooperativa de*



Les revistes Cooperació Catalana, de Barcelona, i Unió, de Reus, publicaren un article sobre la Cooperativa de Vallmoll des del seu inici fins a l'època contemporània. El referit article es va confeccionar amb motiu d'una festa que va fer la Cooperativa per celebrar l'èxit de recuperació entorn d'una fallida econòmica que havia patit recentment.

*Vallmoll, a Unió*. Revista d'Unió Agrària. Núms. 329-332. Reus, març al juny 1990. 28 pàgs. ( pàgs. 10-14)

Loc. sencer. (BIEV)

Compendi esquemàtic de la Cooperativa de Vallmoll, la quarta creada a Catalunya, després de les de Valls, Barberà de la Conca i Vila-rodona. L'estudi pretén ser un bloc informatiu-divulgatiu i fa un repàs de les vicissituds que ha passat, des de la construcció de la casa, la unió l'any 1912 de les dues societats agràries, els successius esdeveniments amb organismes supra-comarcals, els períodes de les dictadures primoriveriana i franquista, la societat en temps de guerra, la suplència per activitats de lleure dels inoperants ajuntaments durant molts i molts anys, etc. Alhora se citen altres aspectes que poden aportar un valuós testimoni a d'altres estudis com és el cas de la llengua, les seccions de la casa, fins el terrible estrall de la dècada dels vuitanta.

380. GRAU I VERDÚ, Antoni: *Dues notícies de Vallmoll: les epidèmies de 1720 i 1809*, a XXXV Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos de Catalunya. Ponències i comunicacions III. Ed. Institut d'Estudis Vallencs. Valls, 1989. 368 pàgs. (pàgs. 317-323)

Loc. sencer (BIEV)

Interessant recerca sobre l'epidèmia produïda a Vallmoll i a Albarca pels volts del 1720. Mentre un treball recent de M. Arranz (ressenyat a Bibliografia II, núm. 306) indicava que el 1720 va ser l'any més cru, en aquest estudi, A. Grau demostra que ho va ser el 1719. El treball ve complementat per dos gràfics on analitza els òbits i els

baptismes del període de 1715-1725, i l'especificació defuncional entre cosos i albats del mateix moment.

La segona part de l'estudi se centra en el període de la Guerra del Francès, i més en concret en l'epidèmia causada, segurament, per les deficients mesures higièniques del període en què aquests s'hostatjaren a la vila. Durant l'any 1809 moriren 99 albats - menors de 14 anys- i 114 persones grans. La primavera va ser el moment més dur. El treball es complementa amb fragments de l'època on es demostra la cruessa de l'epidèmia. Llastimosament, per culpa d'una impressió feta de forma massa ràpida, la gràfica dels òbits de 1809 no hi apareix, quan l'autor l'esmenta i en parla.

Un tercer punt interessant mostra altres aspectes de l'obituari de Vallmoll durant el segle XVIII, amb qüestions com la malaltia de la pigota o la informació sobre la riuada del Francolí.

**B.- Llibres i articles escrits per vallmollencs, tinguin o no relació amb la temàtica local.**

381. GAVALDÀ I TORRENTS, Antoni: *Pròleg*, a M. J. Vives Brescó: *La premsa de Valls al segle XIX*. Institut d'Estudis Vallencs. Valls, 1987. 196 pàgs. (pàgs. 11-18).

Loc. sencer (BIEV)

Pròleg de la memòria de fi de carrera de l'autora -ara en forma de llibre- presentada a l'Escola de Biblioteconomia i Documentació de Barcelona. A l'escrit hi ha referències precises d'una conversa amb Francesc Costas que detalla com es va malmetre bona part de la premsa vallenca per culpa de la guerra d'Espanya.

382. GAVALDÀ I TORRENTS, Antoni: *L'escola de la Societat Agrícola de Valls. Repàs d'un ensenyament encarat a les classes populars*, a XXXV Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos de Catalunya. *Ponències i comunicacions II*. Ed. Institut d'Estudis Vallencs. Valls, 1989. 464 pàgs. (pàgs. 292-305)

Loc. sencer (BIEV)

Treball en què es fa, inicialment, una panoràmica de la situació de l'ensenyament a la ciutat de Valls, a començament de segle. En aquest repàs s'escriu sobre les escoles públiques, les privades i sobre el col·legi de segon ensenyament dels Escolapis. Alhora, d'un dels mestres de la Societat, de l'Emili Martí Boada se'n fa una breu descripció personal.

El gruix del treball, però, es refereix a l'escola de la Societat Agrícola de Valls, la qual funcionà des del 1891-92 fins al curs

1917-18 en una primera fase, i des del curs 1919-20 fins el curs 1920-21 en la segona i darrera fase. L'estudi contempla des del perquè començà, les bases pel que pertocava a deures i obligacions dels alumnes, els malentesos de pagament a un mestre, el quadre-horari de l'escola diürna i de la nocturna, el material escolar, els premis als alumnes més estudiosos, els llibres de text utilitzats, les diatribes sobre l'ensenyament de la religió, i altres qüestions.

383. GAVALDÀ TORRENTS, Antoni: *Crítica del llibre d'A. Alcoberro, F. Morente, R. Palomero, J. M. Pérez i M. Santirso: Terra de Marca. Història de Catalunya. Biblioteca de Recursos Didàctics Alhambra, Madrid, 1989. 208 pàgs.*, a *L'Avenc. Revista d'Història*. Núm. 130. Barcelona, octubre 1989. 84 pàgs. (pàgs. 76-77).

Loc. sencer. (BIEV)

**L'AVENÇ**  
*revista d'Història*

**(PLECS)**  
**D'HISTÒRIA LOCAL**

L'Avenc i Plecs d'Història Local són un exponent de la publicació de temes de recerca en d'altres revistes d'àmbit nacional.

Comentari del llibre dels diversos autors. Com a síntesi global, tret d'alguns aspectes força discutibles, la valoració que se'n fa és positiva perquè de primer aporta una nova estructura de treball que el fa diferent al llibre de text clàssic, en clara consonància amb la Reforma que s'apropa. Un segon punt positiu és la incitació a l'alumne a treballar, formulant hipòtesis de treball vàlides per avançar cap a un aprenentatge significatiu.

384. GAVALDÀ TORRENTS, Antoni: *El cooperativisme agrari català, a L'Avenç. Revista d'Història*. Núm. 134. Barcelona, febrer 1990. 84 pàgs. (pàgs. 26-29).

Loc. sencer. (BIEV)

Estudi del cooperativisme des dels seus inicis del 1888, any en què es té constància documental de la creació de la primera societat agrícola catalana. Alhora s'hi inclou una diferenciació de diversos tipus d'associacions, com ara les germandats, les confraries, els gremis, els còrcols, entre d'altres. Un capítol es contempla per a tractar la legislació agrària, amb les variants i disposicions diferenciades, i un ampli punt de reflexió el significa parlar del cooperativisme com a element vertebrador de múltiples iniciatives i de significació de cultura democràtica.

385. GAVALDÀ TORRENTS, Antoni: *Crítica del llibre Història del Camp de Tarragona. Vol. I: El Tarragonès. (Dirigida per Enric Olivé), Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV/ Publicacions de la Diputació de Tarragona. Tarragona, 1989, 302 pàgs, a L'Avenç. Revista d'Història. Plecs. Núm. 134. Barcelona, febrer 1990. pàgs. 35-50*

(pàgs. 46-47).

Loc. sencer. (BIEV)

Comentari del llibre coordinat pel professor de la Facultat de Tarragona, en el qual col·laboren fins a onze historiadors. Tret d'alguns capítol fluix, la gran majoria són accessibles a la divulgació que se'n pretén. Un apartat del tot vàlid el representa la llista comentada de treballs que han aparegut al mercat sobre el tema que cada autor ha treballat. El punt que es posa a debat és la validesa del projecte en tot el conjunt, ja que hauria estat més lògic, potser, fer una història del Camp de Tarragona, en els seu conjunt, deixant-se de fútils carrinclones de comarques fetes a còp d'intentar contentar tothom sense bases gaire lògiques.

386. GAVALDÀ, Antoni: *La història local i comarcal per a un ensenyament renovat de les Ciències Socials, a Actes del Segon Simpòsim sobre l'ensenyament de les Ciències Socials*. 3, 4 i 5 d'abril de 1991. Escola Universitària de Mestres "Sant Cugat". Universitat Autònoma de Barcelona. Eumo Editorial. Vic, 1991. 688 pàgs. (pàgs. 457- 466).

Loc. sencer. (BEMT)

Estudi pormenoritzat sobre equilibri d'escala territorial centrada en cinc ítems respecte la necessària inclusió de la història local i comarcal al currículum de l'alumne de l'EGB i de la Secundària Obligatoria. Els eixos de reflexió passen per definir una recordança de la història local i dels seus efectes al llarg dels dos darrers segles. Un segon punt parla d'alguns precedents respecte a la necessitat d'incorporar la referida història al substrat educatiu, amb exem-

ples que ho corroboren. El tercer punt és la contribució que hi aporten els nous programes de la Reforma. Un quart element d'anàlisi es refereix a allò què hi diuen i en pensen els professors, els autèntics gestors de tirar endavant el projecte. El cinquè ítem s'enfoca respecte a les aportacions didàctiques per a l'ensenyament de la història local i comarcal, i els enfocats diferenciats que s'hi poden dissenyar en funció del territori sobre el qual actuem.

387. GAVALDÀ I TORRENTS, Antoni: *Agricultura i cooperació a l'Alt Camp, a Les cooperatives a l'Alt Camp. Monogràfic El Vallenc*. Ed. El Vallenc, Setmanari Comarcal d'Informació. Valls, 1991. 36 pàgs. (pàgs. 7-11).

Loc. sencer. (BIEV)

Article on es fa una valoració actual de l'estat agrícola de la comarca referit a diversos temes: conreus, la població activa, la dimensió de les explotacions, els rendiments, la renda agrària, les presents i futures explotacions agrícoles, la cooperació, les cooperatives i els poder, etc.

Vid. nº. 402.

#### C.- Bibliografia general.

**C1.- Diccionaris, nomenclàtors, bibliografies i treballs que aporten dades i fets generals.**

388. BERENGUER I FABREGAT, Josepa; DOMINGO I DE PEDRO, Màrius; SOLÉ I HERCE, Jaume: *Els rapinyaires diürns al Camp i la Conca de Barberà: passat, present i futur (?)*, a *XXXV Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos de Catalunya. Ponències i comunicacions III*. Ed.

Institut d'Estudis Vallencs. Valls, 1989. 368 pàgs. (pàgs. 175-187).  
Loc. pàg. 187. (BIEV)

En acabar el treball els autors escriuen una dedicatòria al vallmollenc Joan Maria Mialet, mort en accident l'octubre del 1988, quan retornava de tasques pròpies de l'estudi dels ocells, afecció de la qual era un enamorat.

389. CATALÀ ROCA, Francesc: *Valls, capital de l'Alt Camp*. Ed. Comissió Executiva Festes Decennals de la Candela 1991/Ajuntament de Valls. Valls, 1990. 188 pàgines sense numerar.

Loc. pàgs. 28-29. (BIEV)

Bona fotografia de l'anomenat fotògraf vallenc, de les voltes de ca Llorenç amb la silueta de l'església al fons.

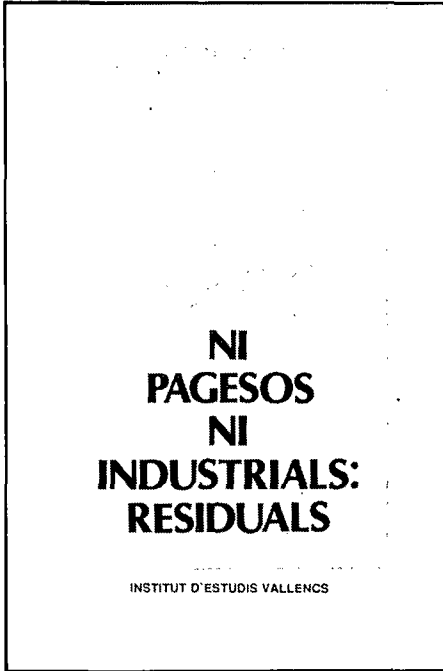
390. *Ni pagesos ni industrials: residuals. La lluita de l'Alt Camp i la Conca de Barberà contra el Pla de Residus (gener-abril 1990)*. Col.lecció IEV/ Estudis Comarcals 5. Edita Centre d'Estudis de la Conca de Barberà i Institut d'Estudis Vallencs. Valls, 1990. 376 pàgs.

Loc. pàgs. 336 i 341. (BIEV)

En el Manifest públic de les entitats de la Conca i de l'Alt Camp de 18 de gener del 1990, publicat a diversos mitjans de comunicació, i reproduït al llibre explicatiu sobre la desafortunada proposta de Pla de Residus Industrials propugnat pels partits d'Unió Democràtica de Catalunya i per Convergència Democràtica de Catalunya, ostentadors del legítim govern de la Generalitat de Catalunya, hi surten tres entitats de Vallmoll que el van signar. Són l'Ajun-



tament, la Cooperativa i l'Escola de Gra-llers.



L'Institut d'Estudis Valencs i el Centre d'Estudis de la Conca de Barberà feren un esforç considerable per posar al carrer en un temps rècord un llibre que fes un repàs exhaustiu de la lluita ciutadana. Algunes institucions i entitats de Vallmoll participaren en el moviment per aturar el desgavell que representava plantar instal·lacions sense estudis seriosos i competents.

391. *Els serveis municipals a Catalunya*. Departament de Governació. Generalitat de Catalunya. Barcelona, 1982. 387 pàgs.

Loc. pàg. 31, 71, 95, 207, 244, 281, 287, 310 i 327 (BIEV)

Diverses dades aportades pel mateix

Ajuntament sobre serveis municipals. L'Ajuntament contesta que el subministrament d'aigua és dolent en cabal i en pressió i que hi ha 13 hores diàries de restriccions de consum i que s'està, en conseqüència, en alerta roja; respon també sobre l'eliminació d'escombraries; tipus d'equipaments esportius -camp de futbol i pavelló poliesportiu sense dimensions adequades- abocador d'escombraries de Tarragona conjuntament amb Valls, ingressos municipals per diversos capítols del 1980; mobilitat rural cap a Valls per compres no quotidianes i per serveis professionals; nombre d'urbanitzacions declarades -sis- amb 115 habitatges construïts i 23 ha d'extensió total; i una declaració de contaminació per rius i canals, i per abocaments industrials d'un municipi veí. En resum: arplec força dispar si el comparem amb el d'altres municipis del Camp, observant-se mancances de resposta en alguns temes, sense poder-ne precisar, però, les motivacions.

392. VENTURA, Núria; TOST, Josep Maria: *Personatges amb bagatge*. Ed. Institut d'Estudis Valencs. Valls, 1991. 412 pàgs.

Loc. pàgs. 13, 86 i 208-209. (BIEV)

Llibre de caricatures del dibuixant i fragments de textos de l'entrevistadora, quasi totes extretes de la revista "Cultura", de Valls. Entre el material hi ha la caricatura del signant i un tros de l'entrevista feta al polifacètic Daniel Ventura.

C2. **Medi físic i demarcació territorial.**

393. COLOMER PRESES, Ignasi M.: *Mapes amb topònims valencs*, a XXXV

*Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos de Catalunya. Ponències i comunicacions III.* Ed. Institut d'Estudis Vallencs. Valls, 1989. 368 pàgs. (pàgs. 73-76)

Loc. pàgs. 74 i 76. (BIEV)

Dintre el treball sobre el topònim Valls en alguns mapes manuscrits antics, l'autor en cita dos en què també surt el nom de Vallmoll. Un, del 1595: "Cataloniae/Principatur/Descripció/Nova", i un segon de 1813: "Mapa/del arquebisbat/de/Tarragona/1813."

394. DE FLUVIÀ I ESCORSA, Armand: *Heràldica municipal o cívica a l'Alt Camp*, a XXXV *Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos de Catalunya. Ponències i comunicacions I.* Ed. Institut d'Estudis Vallencs. Valls, 1989. 416 pàgs. (pàgs. 25-30)

Loc. pàgs. 25 i 28. (BIEV)

Detallada i documentada explicació de les lamentables vicissituds dels escuts heràldics de les diverses poblacions de la comarca, algunes de les quals van ser fetes per afeccionats voluntariosos, i que ara es volen conservar menyspreant els especialistes de torn. Vallmoll ha estat una de

tantes poblacions que no ha demanat l'actualització i que per tenir encara conserva l'aguilot pintat en alguna que altra part de l'Ajuntament, així com el símbol del jou i les fletxes a les entrades de la població. D'altra part, s'afirma que quan demani el canvi, serà ben senzill de blasonar, ja que hi haurà un segell amb tres molls.

395. MOREU-REY, Enric: *Els nostres noms de lloc*. Col.lecció Els treballs i els dies, 22.. Editorial Moll. Mallorca, 1982. 215 pàgs + 1 + f.s.n. (índex).

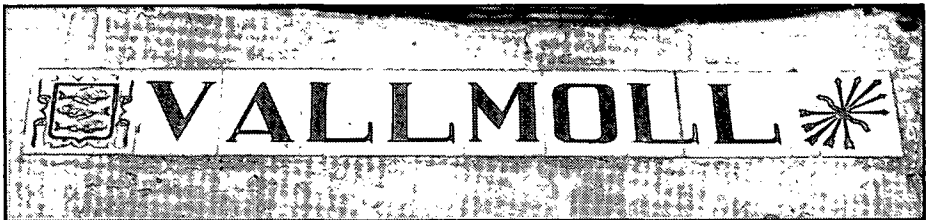
Loc. pàgs. 22 i 26 (BPV)

Dintre del bloc de la toponímia catalana hi ha l'apartat referit al mecanisme de la formació del topònim. Vallmoll és citat com a component de la derivació i/o composició referent a la humitat del sòl. També és indicat com a compost en forma descriptiva.

396. SECALL I GÜELL, Gabriel: *Els antics carrers de Valls*. Institut d'Estudis Vallencs. Valls, 1989. 312 pàgs.

Loc. pàg.109. (BIEV)

En la darrera obra d'envergadura de G. Secall cita el nom de Vallmoll quan explica



Vallmoll, encara avui, i després del pas de diversos ajuntaments democràtics, conserva, a l'entrada de la població, les plaques d'anunci de la població que hi posaren en temps franquista. L'inusual, sortosament tret a la majoria de poblacions de la comarca, és veure-hi un escut no normalitzat a una banda i el "yugo y las flechas" a l'altra.

que en temps reculats el pont vallenc d'en Cabré servia per salvar el torrent i anar per la vila vallmollenca cap a Tarragona.

397. VILA, Marc-Aureli: *Les comarques i els municipis de Catalunya*. Departaments de Presidència i de Governació. Ed. Generalitat de Catalunya. Barcelona, 1989. 368 pàgs+ 1 mapa plegat.

Loc. pàgs. 45-45, 338 i mapa. (BIEV)

Aquest llibre s'ha de considerar com la reedició posada al dia i ampliada dels dos treballs de M.-A. Vila ressenyats a les anteriors bibliografies amb els números 71 i 341, per la qual cosa la síntesi ja està ressenyada. Ara s'hi incorpora al nom del municipi la de les altres unitats de població que en aquest cas són el Bogatell, els Calders, els Garràfols, el Mas de Fontana, les Planes i Vallmoll Paradís.

### C3. Medi humà i poblacional.

398. FERNANDEZ BARBERO, Antonio: *La població del partit judicial de Valls a la segona meitat del segle XIX: els censos de població de 1877 i 1887, a XXXV Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos de Catalunya. Ponències i comunicacions III*. Ed. Institut d'Estudis Vallencs. Valls, 1989. 368 pàgs. (pàgs. 77-93)

Loc. pàgs. 77 i 82-87. (BIEV)

Estudi poblacional seguint la línia de recerca oberta a la Divisió VII dels Centres Universitaris del Camp de Tarragona, per part de T. Vidal. En el treball s'inclou l'evolució del partit judicial de Valls, i per conseqüent Vallmoll hi és incorporat. El municipi tenia 1.566 habitants, 1.430, 1.409 i 1.421, respectivament, durant els

anys 1860, 1877, 1887 i 1900. La pèrdua de població és constant, de goteig, i només es recupera en el període comprès entre 1887 i 1900. Un altre aspecte concret és l'índex de població de la vila respecte al total del partit, la qual durant tots aquests anys estudiats està entre els 4 i el 5%.

399. GUAL I VILA, Valentí: *Vida i mort a la Conca de Barberà a l'Edat Moderna (Rocafort de Queralt s. XVI-XVII)*. Excma Diputació de Tarragona. Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV. Tarragona, 1988. 168 pàgs.

Loc. pàg. 66. (BIEV)

En una anàlisi dels matrimonis dels habitants de Rocafort, Vallverd i el Cogul se'n desprèn que, durant l'època de l'estudi, quatre es van celebrar entre parelles de Vallmoll i de Rocafort.

400. VILA, Pau: *La divisió territorial de Catalunya. Selecció d'escrits de Geografia*. Curial. Barcelona, 1984. 330 pàgs + 2 f.s.n. (Sumari).

Loc. pàg. 168. (BIEV)

En la divisió territorial republicana Vallmoll és inclòs a l'Alt Camp, i aquesta comarca a la Regió III.

Vid. nº. 421.

### C4. Agricultura, indústria i sectors econòmics.

401. *L'agricultura a les Comarques de Catalunya. Superfícies, produccions 1984*. Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca. Institut Català del Crèdit Agrari. Barcelona, 1986. 200 pàgs.

Loc. pàg. 32-33 (BUT)

En l'apartat de dades de l'agricultura comarcal surt citat el municipi de Vallmoll amb els seus 16,73 km<sup>2</sup> de superfície sobre els 548,25 km<sup>2</sup> de la comarca de l'Alt Camp, la qual cosa representa, per tant, el 3,05% del total comarcal.

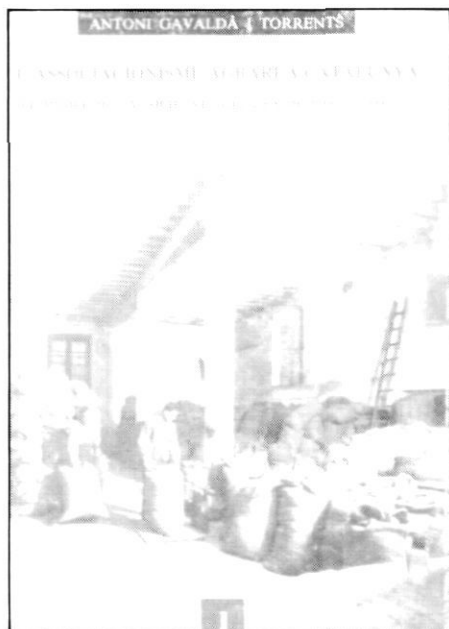
402. GAVALDÀ I TORRENTS, Antoni: *L'associacionisme agrari a Catalunya. (El model de la Societat Agrícola de Valls: 1888-1988)*. 2 Volums. Institut d'Estudis Vallencs. Valls, 1989. Vol I Vol. II : 584 pàgs.

Loc. Vol. I pàgs. 46-47, 61, 70, 98, 143-144, 147, 215, 225, 229, 254, 259, 292, 305-306, 319, 336, 352-353, 357, 416, 425, 431 i 436. Vol. II pàgs. 39-41, 46, 49-51, 54, 62-63, 73-74, 76, 79-81, 88, 174-176, 178, 200, 222, 259-260, 302, 304, 348, i 378 (BIEV)

Al llibre hi consten diverses entrades de Vallmoll. La majoria estan referides a la Cooperativa Agrícola sota diversos noms. Així surt com a Cooperativa Agrícola, Centre Agrícola, Sindicat Agrícola, Sindicat de Treballadors del Camp, Societat Agrícola i Unió Agrícola. També apareixen algunes entrades com a Equip de futbol de Vallmoll, Tarragona-Vallmoll ferrocarril, i no cal dir que moltes més com a Vallmoll. La cita més extensa quan a persones de la vila és la de Pere Sagarra i Boronat "Anteo", líder carismàtic del moviment agrari anarco-sindicalista, el qual fou l'autor més prolífic de la temàtica pagesa a Catalunya, durant els anys de la II República.

A tall sinòptic cal referenciar: la creació del Sindicat de Vallmoll, el 1896; l'evolució d'hectàrees se sembrat, vinya i oliverar

durant alguns dels amillaments del segle XIX; la indústria de la vila, l'any 1900; l'actuació de la Cambra Agrícola Oficial "La Sexantena" i l'Ajuntament per tal de no perdre els drets de l'aigua davant la usurpació de Tarragona; la participació de la societat agrícola de la vila a la celebració del 1r. de maig del 1900; l'entrada de la plaga de la fil·loxera i la minva de la collita del vi; la participació de la societat a l'elecció dels vocals del Consell Provincial d'Agricultura; detalls de l'any 1915, conegut com el de la pedregada i el mildiu; la relació del jovent de Vallmoll amb la Recreativa de la Societat Agrícola de Valls, durant la dècada dels anys deu; la participació en el sindicalisme catòlic el 1917; la creació del nou sindicat agrícola el 1909 i la seva fusió amb l'originari del 1896, i la



En aquests dos volums hi ha bastant informació, sobretot de la Cooperativa de Vallmoll.

posterior inauguració del refundat el 1912; el paper de Miquel Colom per aturar una situació electritzant amb motiu dels sabotatges que s'aplicaven a les terres d'elements conservadors, el 1920; el projecte de l'embassament del Brugent i la implicació que n'haguera resultat, el 1927; la implicació en el projecte de ferrocarril, no realitzat, de Tarragona a Ponts, del 1919; la participació als Plens comarcals i regionals de la CNT per part de militants vallmollencs durant els anys 1936 a 1938, bàsicament, amb ressenya d'intervencions, en alguns casos, prou destacades; els ajuts rebuts a la col·lectivitat agrícola per part del Comitè Regional de Relacions Camperoles, així com algunes de les seves vicissituds; la repressió franquista centrada en el republicà Estil·les; la incorporació de la Societat Agrícola a la Unió de Reus, el 1942; la repressió ideològica cap a ciutadans durant la primera passada feixista; resultats de l'equip de futbol en les seves disputes contra equips de Valls, sobretot de la Societat Agrícola; etc.

403. IBARRA I OLLÉ, Ricard: *El Diputat del Comú i el Síndic Personer: dos càrrecs d'extracció popular a l'ajuntament borbònic. Mecànica d'elecció al Valls setcentista*, a XXXV Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos de Catalunya. *Ponències i comunicacions II*. Ed. Institut d'Estudis Vallencs. Valls, 1989. 464 pàgs. (pàgs. 99-109)

Loc. pàg. 108. (BIEV)

Hi ha relacionat l'impost del "Diputat" vallenc, el 1790, en funció de les quantitats pagades, agrupades per carrers, de les quals se'n treu el corresponent percentatge. Alhora, també s'hi incorporen les quantitats pagades per terratinents d'altres pobles

amb terres a Valls. El propietaris del municipi de Vallmoll hi consten, conjuntament amb els d'Alcover, Alió i La plaça (?), i en total han de pagar 13 r. i 9d, la qual cosa representa un 2,20% del total.

404. RECASENS I LLORT, Josep: *Blancafort. Aproximació geogràfico-històrica*. Ed. Ajuntament de Blancafort. Blancafort, 1986. 388 pàgs.

Loc. pàg. 302. (BIEV)

En un llibre ple de documentació sense una acurada organització s'hi indica que el 1862, un tal Ramon ( o Francesc?) Solà podia recaptar els tributs en una sèrie de districtes municipals entre els quals es troba Vallmoll.

405. SANTESMASES I OLLÉ, Josep: *El ferrocarril transversal del Principat de Catalunya, a XXXV Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos de Catalunya. Ponències i comunicacions II*. Ed. Institut d'Estudis Vallencs. Valls, 1989. 464 pàgs. (pàgs. 335-350)

Loc. pàgs. 335 i 337. (BIEV)

Anàlisi de les obres inacabades o només en projecte del Ferrocarril Transversal de Catalunya, que havia d'unir Tarragona amb Roses passant per l'interior. Vallmoll era una població per la qual haguera passat si el projecte no hagués fet fallida. Els representants municipals van ser presents el dia de l'inici de les obres, a Vila-rodona, l'agost de 1883. A finals d'any havien de començar els desmuntats al terme de Vallmoll, però ja no es feren malgrat que en d'altres indrets encara s'hi treballava. El novembre de 1890, a Barcelona, es constituí una comissió liquidadora, i el projecte

quedà al bagul dels records.

406. SANTESMASES I OLLÉ, Josep: *Els inicis de l'associacionisme agrari a Vila-rodona: la Societat de Treballadors Agrícoles*, a *Quaderns de Vilaniu. Miscel·lània de l'Alt Camp 17*. Ed. Institut d'Estudis Vallencs. Valls, 1990. 92 pàgs + 4 f.s.n. (pàgs. 3-38).

Loc. pàg. 7 (BIEV)

En el bon treball del vila-rodoní Santesmases es fa una breu referència del llibre del qui signa aquesta bibliografia, en el sentit que en el treball indicat es comparen els estatuts de les Societats Agrícoles de Valls, de Vila-rodona i de Barberà de la Conca.

407. SEGARRA I BLASCO, Agustí: *L'economia de Reus al segle XVIII: el comerç i l'aiguardent*. Edicions del Centre de Lectura. Reus, 1988. 207 pàgs.

Loc. pàg. 115. (BIEV)

Un dels impostos que existia era l'"equivalent" o "l'estanc sobre l'aiguardent" que requeia sobre la venda al detall i la fabricació del licor. El 1751, en fer-se el repartiment pels pobles del corregiment de Tarragona, a Vallmoll li va correspondre pagar 200 lliures catalanes, de les 29.440 del total de 49 pobles relacionats.

408. VILASECA ANGUERA, Salvador: *Epidèmies a Reus (s. XIV- XVI). Notes d'arxiu*. Excma. Diputació Provincial de Tarragona. Instituto de Estudios Tarraconenses "Ramon Berenguer IV". Tarragona, 1976. 116 pàgs.

Loc. pàg. 61. (BIEV)

Quan parla del comerç del s. XVI, durant el període de 1557-1559, indica pel que fa al 31 de juliol del 1558, una transacció en la qual participa la vila. Diu: "Com lo arrendador de la bola a portat asi vuyt o nou caregues de cordellars y altres draps y que nols han volgut dexar entrar y que aporten bolatins de Vich de ont es y de Brafim y Valmol y que anomenen en dits boletins totes les pessés dels draps per so vege lo honorable consel si entraran ho no."

"Que los draps entren ben examinats ab un empero que fasen sien oretgats uns quants dies." (Ll. C.)

C5. Art.

409. BERMÚDEZ MEDEL, Alejandro; JUAN TOVAR, Luis Carlos: *El forn ibèric de Fontscaldes, primer objectiu del "programa Officina" a Catalunya*, a XXXV Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos de Catalunya. Ponències i comunicacions I. Ed. Institut d'Estudis Vallencs. Valls, 1989. 416 pàgs. (pàgs. 115-122)

Loc. pàg. 118. (BIEV)

Relaciona els quatre assentaments de la zona amb cronologia del s. III, i assenyala com a possible que es corresponguin amb un hàbitat tipus poblat. Els indicats són: el Degotall a Alcover, els Garràfols a Vallmoll, el Vilar a Valls, i amb no tanta seguretat les Planes de la Serra a Vila-rodona.

Vid. nº 378, 379 i 387.

C6. Festes i Costums.

410. DILLA I PENNA, Anton M.: *El carnaval i les mascarades en la tradició vallenca*, a XXXV Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos de Catalunya. Ponències i comunicacions I. Ed. Institut d'Estudis Vallencs. Valls, 1989. 416 pàgs. (pàgs. 31-53)

Loc. pàgs. 44, 49 i 51-52. (BIEV)

Bon treball sobre el carnaval vallenc, amb precisions detallades del carnaval de la Societat Agrícola de Valls.

411. VENTURA I SOLÉ, Joan: *El meu diari de guerra. 1937-1939*. Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV. Tarragona, 1987. 141 pàgs.

Loc. pàg. 89. (BIEV)

Llicència literària del soldat Josep Cristià indicant que seria millor anar a Festa Major de Vallmoll que no pas incorporar-se, altre cop, a l'exèrcit.

### C7. Religió i religiosos.

412. FORT I COGUL, Eufemià: *L'Albiol. Notícies històriques*, a *Albiol. Notícies Històriques. Ordinacions 1700*. Ajuntament de l'Albiol. L'Albiol, 1985. 140 pàgs. (pàgs. 1-102)

Loc. pàgs. 95-96. (BIEV)

En parlar de la masia o partida de Bonretorn fa esment de Sebastià Gatell, monjo de Poblet, fill de Vallmoll, que hi romangué uns dies en l'èxode de l'exclaustració del 1835. Després, el vallmollenc, anà a la Selva i d'allí passà a Vallmoll amb la seva família.

413. GAVÍN I BARCELÓ, Josep M.: *Les advocacions marianes al Camp de Tarragona*, a XXXV Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos de Catalunya. Ponències i comunicacions I. Ed. Institut d'Estudis Vallencs. Valls, 1989. 416 pàgs. (pàgs. 55-70)

Loc. pàgs. 65-66 i 69. (BIEV)

En la relació de les advocacions marianes del Camp de Tarragona l'autor cita la Mare de Déu del Roser, a l'ermita; la Mare de Déu dels Dolors, a la capella del Mas de Cu(o)sidó, i finalment, Santa Maria, a l'església parroquial.

414. MARTINELL, Cèsar: *El monestir de Poblet*. Ed. Barcino. Barcelona, 1927. 281 pàgs.

Loc. pàgs. 92-93. (BIEV)

L'autor parla del monjo Sebastià Gatell, fill de Vallmoll, el qual ha passat a la història per ser el prior interí de Poblet, que decidí -prèvia deliberació amb els altres frares de la comunitat- de marxar de Poblet el 1835, a causa dels fets sagnants ocorreguts anteriorment a Reus i a Valls. La conseqüència fou que els vimbodinencs saquejaren, profanaren les tombes i incendiaren Poblet.

### C8. Història global.

415. AGUADÉ I SORDÉ, Jaume: *Vilabella. Història i vida d'un poble*. Col.lecció IEV/Estudis Comarcals 6. Institut d'Estudis Vallencs. Valls, 1990. 356 pàgs.

Loc. pàgs. 80, 313 i 349. (BIEV)



A Vallmoll a més de la parroquial i de l'ermita hi ha una capella d'ús privat, al Mas de Cusidó, mas que es troba situada a la dreta del camí del Roser que surt de l'ermita del mateix nom. La capella està sota l'advocació de la Mare de Déu dels Dolors. Detalls de l'exterior i l'interior.

S'indica que part de les terres de Vallmoll del s. XII i XIII pertanyien al terme de Castellví o Castellvell de la Marca. Més precís és a indicar que quan Guillema II, pels volts del 1300, féu donació a Jaume II d'algunes de les seves baronies es reservà, entre d'altres, les rendes de Vallmoll.

En parlar de la família dels Puntarró s'informa que, el 1529, el clergue de Vallmoll, Pere Ballester, assistí, en qualitat de testimoni, a la signatura d'una carta de pagament.

Finalment ressenyar que a la bibliografia se citen alguns dels llibres de l'autor de la bibliografia, encara que un error tipogràfic els fa constar com a números XIII i XIV quan haurien d'aparèixer com a XXIII i XXIV.

416. COMAS I PIÉ, Josep: *El desplaçament feudal a la Catalunya Nova (àrea del Gaià)*, a XXXV *Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos de Catalunya. Ponències i comunicacions I*. Ed. Institut d'Estudis Vallencs. Valls, 1989. 416 pàgs. (pàgs. 309-320)

Loc. pàgs. 315, 317 i 320. (BIEV)

L'autor escriu de les similituds i diferències del feudalisme entre la Catalunya Vella i la Catalunya Nova, durant els segles XII, XIII i XIX, amb casos particulars diferenciats. Pel que respecta a l'aplicació de la justícia cita, entre altres, el cas del baró de Vallmoll, el qual té el poder d'aixecar patíbul, de lligar amb cadenes i de



confiscar als habitants de la vila.

En parlar de després de la sentència arbitral de Guadalupe (abril del 1486) diu que els capbreus són una bona font per historiar el vassallatge del pagès català i les seves servituds. Al respecte indica el cas de Vallmoll, en el qual tot i que "el senyor no té, o és molt reduïda, reserva dominical, pot arrendar els esmentats serveis".

417. FUGUET I SANS, Joan: *L'arquitectura dels templers al Camp de Tarragona i la seva aportació als orígens del "gòtic català"*, a XXXV Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos de Catalunya. *Ponències i comunicacions II*. Ed. Institut d'Estudis Vallencs. Valls, 1989. 464 pàgs. (pàgs. 369-401)

Loc. pàgs. 372 i 374. (BIEV)

Aportació novedosa i ben documentada de l'arquitectura templera al Camp. Indica que la sots-comanda templera del Rourell s'estenia pels actuals termes del Rourell, la Masó, el Milà, Vallmoll, Valls, Alcover i, probablement la Selva del Camp. En l'apartat d'expansió templera indica que el 1174, aquests, ampliaren els dominis cap a la part del terme de Vallmoll.

418. GIBERT I OLIVER, Agustí M.: *Callipolis. Salauris. Aplec de documents de notícies històriques: Solcina (Vila-seca), la Pineda, Port de Salou, Platja de Barenys i Vilafortuny*. Agrupació Cultural de Vila-seca i Salou. Vila-seca i Salou, 1988. 127 pàgs. + 9 f.s.n.

Loc. pàg. 59. (BIEV)

Explica que el desembre de 1597, i com a conseqüència de la invasió del comtat del Rosselló i de la Cerdanya per les tropes

franceses comandades pel mariscal d'Hornano, el virrei de Catalunya - era el duc de Fera- convocà reunió a Tarragona dels síndics dels pobles de la vegueria, entre les quals es trobava el de Vallmoll. El motiu de la reunió va ser preparar mitjans de defensa a les places frontereres.

419. GORT I JUANPERE, Ezequiel: *Entorn les estructures senyoriales al Camp de Tarragona: el cas d'Alcover (s. XII i XIII)*, a XXXV Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos de Catalunya. *Ponències i comunicacions I*. Ed. Institut d'Estudis Vallencs. Valls, 1989. 416 pàgs. (pàgs. 373-381)

Loc. pàg. 376. (BIEV)

S'indica que el Milà disposava de castell el 1246 i de castlà, el qual, pels volts de 1260 era Guillem de Vallmoll.

420. PAPELL I TARDIU, Joan: *Els orígens fundacionals de Valls*, a XXXV Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos de Catalunya. *Ponències i comunicacions I*. Ed. Institut d'Estudis Vallencs. Valls, 1989. 416 pàgs. (pàgs. 395-406)

Loc. pàgs. 402 i 404. (BIEV)

Se cita l'església de Vallmoll, entre d'altres, el març de 1154, citació feta pel papa Anastasi II a l'arquebisbe Bernat de Tort.

421. SÀNCHEZ RIPOLLÉS, Josep M.: *Dades i esdeveniments mèdics del segle XVIII a la comarca de l'Alt Camp*. Institut d'Estudis Vallencs. Valls, 1989. 312 pàgs.



El metge afincat a Valls publicà a l'IEV la seva tesi doctoral, un capítol de la qual tracta de Vallmoll.

Loc. pàgs. 13, 35, 44, 48-50, 75, 97, 148, 163-172, 184-186, 191-192, 196-198, 201-203, 213-214, 255 i 280-281. (BIEV)

Treball realitzat a partir dels llibres parroquials d'alguns municipis de la comarca, entre les quals hi ha els de Vallmoll. Evidentment, el gruix més important és el que pertany a Valls. Precisament quan parla d'aquesta ciutat cita diversos noms de persones de Vallmoll que per un motiu o altre hi tenien relació. Hi apareixen doctors en Medicina, cirurgians, un apotecari i una referència a l'Hospital de Vallmoll.

El capítol tercer el dedica íntegrament a Vallmoll i ho escriu com a notícies dels llibres d'òbits. Hi inclou una taula de natalitat mensual, i una de mortalitat també mensual des del 1790 al 1799, i finalment una gràfica comparativa de la natalitat i de

la mortalitat (diferenciant els albatos dels cossos) del mateix període. En l'anàlisi es detecta el predomini de la natalitat per sobre la mortalitat, amb xifres de natalitat altíssimes, amb un mínim de 46 l'any 1795 fins a un màxim de 113 l'any 1790.

En el capítol cinquè intítulat "morts especials" hi figuren dues morts especials al terme i tres per accident. En el capítol sisè fa una biografia mèdica el la qual apareixen els metges, els cirurgians i els apotecaris nascuts a la vila i els que hi exerciren la medicina.

422. SECALL I GÜELL, Gabriel: *La comunitat hebrea de Santa Coloma de Queralt*. Excma. Diputació Provincial de Tarragona. Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV. Tarragona, 1986. 259 pàgs.

Loc. pàgs. 63, 70 i 109. (BIEV)

Aportacions de G. Secall a la coneixença de jueus de la vila. Esmenta Abraham Brunell, el 1402, el qual fou designat procurador d'un vallenc per liquidar els censals de dues cases de Valls. Alhora, també se cita que el 1412 la dona del jueu vallenc signà "àpoques de rebuda d'uns debitoris" a dos jueus de Vallmoll que es deien Bon-senyor Çasala i de Mosse Cofen, el primer ja difunt. L'últim detall indica que el jueu colomí Juceff Albar, el 1384 tingué relació, per mediació d'una comanda dipòsit, amb Vital Duran, de Vallmoll.

423. SOLÉ SABATÉ, Josep M.: *La repressió franquista a Catalunya. 1938-1953*. Col.lecció Catalunya sota el franquisme 1. Ed. 62. Barcelona, 1985. 616 pàgs. + 5 f.s.m. (sumari).

Loc. pàgs. 380-381. (BIEV)

En la relació d'afusellats pel franquisme amb veïnatge conegut hi ha la de Salvador Estil·les Vidal (al llibre s'indica, erròniament Estellés), d'E.R.C., ocorreguda el 8-8-1939 a Tarragona. Figura com a pagès, casat.

424. VALLVERDÚ I MARTÍ, Robert: *El suport de la milícia nacional a la revolució burgesa a Reus (1793-1876)*. Volum I. Associació d'Estudis Reusencs. Reus, 1989. 318 pàgs.

Loc. pàg. 227. (BIEV)

En parlar del moment de màxima expansió de la milícia nacional de Reus durant els anys 1833-1843 indica que aquesta sofrí un revés, el 1838, al Morell, davant de l'habilitat de la força carlina de "Llarg de Copons", motiu pel qual part dels retirats es dirigiren cap a Vallmoll, vila fortificada.

425. VIVES BRESCÓ, M. Joana: *La premsa de Valls al segle XIX*. Institut d'Estudis Vallencs. Valls, 1987. 196 pàgs.

Loc. pàgs. 54 i 62. (BIEV)

Apareix el nom de Rafael Oller i Pons, vallmollenc, com a redactor del *Diario de Valls* (1878-1879) i com a col.laborador de

*Diario Vallense* (1878-1879). Oller era farmacèutic, professor i periodista. Uní les diverses fraccions republicanes de Valls en el Centre d'Unió Republicana.

Vid. nº. 376, 377, 377, 379, 380, 382, 390, 402 i 407.



Dibuix del vallmollenc Rafael Oller i Pons, feta a través d'una fotografia pel cariaurista Josep M. Tost. Rafael Oller va dur una intensíssima activitat política i cultural a la capital de la comarca. (Extret del llibre de Cèsar Martinell: "Valls, segle XIX". Institut d'Estudis Vallencs. Valls, 1972. pàg. 172)